

Літоўскі — ня Лятувіскі корпус 1817—1831

За 22 гады быцця незалежнае Лятувы прызвычаліся Лятувісы прысабечаваць усё, што датыкаецца гісторыі Вялікага Княства Літоўскага, якое ніколі лятувіскім ня было.

Дыкжэ і зь Літоўскім корпусам гэтак здарылася. Як ведама, у 1795 г. Расія (Маскоўшчына), Прусы й Аўстрыя падзялілі міжсобку астачу земляў Вял. Княс. Літоўскага і Каралеўства Польскага. Гэта была анэксія. І ў тытул цэсара расійскага было дадана: — великий князь Литовский... князь Самогитский (Жмудзкі)“, а ў канцы — традыцыйнае: „и иных земель наследник и обладатель“.

Па 1812 г., калі французскі цэсар Наполеон I спрабаваў тварыць „літоўскае“ (беларускае) ды польскае войска і проба аказалася ўдалай, мусіла й расійскае ваеннае міністэрства рызыкнуць. Спачатку была ўтворана польская армія на чале з наступнікам бязьдзетнага цэсара расійскага, Аляксандры I, і намесьніка ягонага ў Польскім каралеўстве, в. кн. Кастанціна Паўлавіча. А ў 1817 г. пачынаецца фармаваньне „Літоўскага корпусу“, у складзе якога былі палкі Віленскі, Беластоцкі, Менскі і г.д. Жаўнераў паходзячых з т.зв. Заходніх губэрняў пераводзілі на службу ў Літоўскі корпус. Ён быў да паўстаньня 1831 г., калі аказаўся няверным Расіі і быў расфармаваны, але ўсі палкі ўдзержыліся і далей ухадзілі ўжо ў склад агульнай расійскай арміі, аж да 1918 г., калі іх расфармаваў Л. Троцкі.

У вайсковых часапісах лятувіскага войска, у пару незалежнае Лятувы, гэты „Літоўскі корпус“ разглядаўся як лятувіскі. Але ў гісторыі Беластоцкага палку, выданай перад Першай сьветнай вайной, ёсьцека цікавая ведамка. Собскіх вайсковых сьвятароў (сучасных капэлянаў) палкі Літоўскага корпусу ня малі, але пры штабах дывізіяў (яны былі тады ў складзе 6-ёх палкоў) было па шасьцёх вайсковых сьвятароў, зь іх двух праваслаўных, двух грэцка-каталіцкіх (вуніацкіх, вунія яшчэ тады ня была скасаваная) і двух рымска-каталіцкіх. Ці-ж гэта ня сьветча аб нацыянальным складзе Літоўскага корпусу? Здаецца, што але! Трэба ўважаць, што вуніацкія й праваслаўныя сьвятары абслужавалі рэлігійныя патрэбы жаўнераў Беларусаў, рымска-каталіцкія — таксама Беларусаў рымска-каталікоў і Лятувісаў.

Тое-сёе аб друкарскіх майстрох беларускіх — Пётру Мсьціслаўцу, Івану Федаровічу а Грыню Івановічу¹

Калі не найвыдатнейшае, дык адно з найвыдатнейшых месцаў у багатай культурнай гісторыі беларускага народу займае друкарства. А тымчасам пра беларускіх друкароў мы так мала ведаем. Нат ня маем поўнага веданьня пра жыцьцё а дзеяльнасьць слаўнага дохтара Пранціша Скарыну. Праца Хв. Ільяхшэвіча праз друкарню Мамонічаў ня ёсьць ані высіяючай, ані здаваляючай. А што да майстроў гэтае і чысьленых іншых друкарняў беларускіх, дык аб іх беларускае грамадзтва нічагусенькі ня ведае. Дзеля таго я хачу гэтым сваім артыкулам хоць крышку прычыніцца да пашырэння веды аб трох менаваных у назове беларускіх друкарох.

¹ Артыкул гэты напісаны галоўна на подзе кніжкі В. Раманоўскага „Друкар Иван Федорович, життя його та діяльність“ (Кіеў, 1925). Праца Раманоўскага аб Федаровічу высіяючая, і гэты мой артыкул ё адно публіцыстычным дапаўненьням аб гэтым друкару. Мсьціслаўцом а Івановічам Раманоўскі цікавіўся адно толькі, паколькі яны ў сваёй дзейнасьці стыкаліся зь Ів. Федаровічам. Жыцьцё а дзеяльнасьць гэтых друкарскіх майстроў беларускіх ждзёць яшчэ сваіх дасьледаваньнікаў.